

पराशरः शाक्त्यःअग्निः। द्विपदा विराट् ।

पश्वा न तायुं गुहा चतन्तं नमो युजानं नमो वहन्तम्॥ १.०६५.०१

सजोषा धीराः पदैरनु गमन्नुप त्वा सीदन्विश्वे यजत्राः॥ १.०६५.०२

न तायुम्- चोरमिव स्थितम्। चित्तचोरमिति भावः। पश्वा- द्रष्टात्मना। पश्यतीति पशुः। गुहा चतन्तम्- हृद्गुहाविष्टम्। चोरो यथा गह्वरेषु लीनो भवति तथा लीनमिति भावः। नमो युजानम्- नमस्कारानुपासकैर्योजयन्तम्। नमो वहन्तम्- देवानां कृते नमांसि प्रापयन्तम्। अग्निम्। सजोषाः- समानप्रीतयः। धीराः- धारणासंपन्नाः। पदैः- चरणलाञ्छनोपलक्षिताभिः सद्भावनाभिः। अनु गमन्- अन्वगच्छन्। विश्वे- सर्वे। यजत्राः- यज्ञपालकाः। त्वा- भवन्तम्। उप सीदन्- उपविविशुः॥१॥२॥

ऋतस्य देवा अनु व्रता गुर्भुवत्परिष्ट्यौर्न भूम॥ १.०६५.०३

वर्धन्तीमापः पन्वा सुशिश्विमृतस्य योना गर्भे सुजातम्॥ १.०६५.०४

ऋतस्य- प्रकृतिनियतेः। व्रता- अनुस्यूतधर्मान्। देवाः- द्योतनशक्तयः। अनु गुः- अनुजग्मुः। परिष्टिः- तदन्वेषणम्। भुवत्- अभवत्। भूम- भूमिः। तदन्वेषणेन। द्यौर्न- द्युलोक इव अभवत्। पन्वा- मन्त्रेण। सुशिश्विम्- शोभनवर्धकं शोभनगतिम्। टु ओश्वि गतिवृद्धयोः। ईम्- इमम्। आपः- मूलशक्तिप्रवाहाः। ऋतस्य- प्रकृतिनियतेः। योना- बीजावपनदेशभूतायाः पृथिव्याः। गर्भे। सुजातम्- सुष्ठु प्रजातम्। वर्धन्ति- वर्धयन्ति॥३॥४॥

पुष्टिर्न रण्वा क्षितिर्न पृथ्वी गिरिर्न भुज्म क्षोदो न शम्भु॥ १.०६५.०५

अत्यो नाज्मन्सर्गप्रतक्तः सिन्धुर्न क्षोदः क ई वराते॥ १.०६५.०६

रण्वा- रमणीया । पुष्टिर्न- पोषणशक्तिरिव । पृथ्वी- पृथुला । क्षितिर्न- भूमिरिव । भुज्म- भोजयिता । गिरिर्न- पर्वत इव । शंभु- मङ्गलम् । क्षोदो न- उदकमिव । अज्मन्- युद्धे । सर्गप्रतक्तः- निसर्गेण प्रगमितः । तच्च गतौ । अत्यः- अश्वः । न- इव । सिन्धुर्न क्षोदः- स्यन्दनशीलमुदकमिव । ईम्- प्रवृत्तमेनमग्निम् । कः । वराते- निवारयेत् ॥५॥६॥

जामिः सिन्धूनां भ्रातैव स्वस्त्रामिभ्यान्न राजा वनान्यत्ति॥ १.०६५.०७

यद्वातजूतो वना व्यस्थादग्निर्ह दाति रोमा पृथिव्याः॥ १.०६५.०८

स्वस्त्राम्- स्वसृणाम् । भ्रातेव- कनिष्ठभ्रातेव । सिन्धूनाम्- अपाम् । जामिः- वात्सल्यपात्रो बन्धुः । राजा । इभ्यान्न- शत्रूनिव । वनानि- अरण्यानि । अत्ति । वातजूतः- वायुप्रेरितः । वना- वनानि । व्यस्थात्- विशेषेण अतिष्ठत् । पृथिव्याः- भूम्याः । रोमा- रोमभूतौषधानि । दाति- छिनत्ति । दाप् लवने ॥ ७ ॥ ८ ॥

श्वसित्यप्सु हंसो न सीदन्कत्वा चेतिष्ठो विशामुषर्भुत्॥ १.०६५.०९

सोमो न वेधा ऋतप्रजातः पशुर्न शिश्वा विभुर्दूरेभाः॥ १.०६५.१०

कत्वा- शोभनसङ्कल्पेन । विशाम्- प्रजानाम् । चेतिष्ठः- अतिशयेन चेतयिता । सोमो न वेधाः- सोम इव विधाता । ऋतप्रजातः- प्रकृतिनियतिजः । पशुर्न शिश्वा- धेनुर्यथा स्ववत्सेन सुशोभिता तथा स्वोपासकेन सुशोभितः । विभुः- प्रभुः । दूरेभाः- दूरेषु प्रकाशमानः । हंसो न- हंस इव । सीदन्- उपविशन् । अप्सु- उदके । श्वसिति- प्राणिति ॥९॥१०॥

Dr. Rangaraj